

Ing. Matej Markeš, Zagreb

Stručno udruženje mlj. privr. org. Hrv.

PROBLEMATIKA SUVREMENE EKSPLOATACIJE MLIJEKA U NR HRVATSKOJ

(Nastavak)

3. Tržni višak mlijeka u NR Hrvatskoj

Tržnim viškom možemo smatrati onu količinu mlijeka, koja od proizvedenih količina preostane, nakon podmirenja potreba proizvođača.* On iznosi — uračunavajući i kravlje i ovčje mlijeko — 354 mil. lit., (odnosno 328 mil. lit. ako razmatramo samo kravlje mlijeko).

Do god. 1961. predviđa se porast tržnog viška mlijeka na 488 mil. litara.

U god. 1956. proizvođači su stavili na tržište 225 mil. lit. t. j. nešto više od dvije trećine tržnog viška mlijeka, dok preostali dio tržnog viška nije evidentiran u potrošnji stanovništva.

a) Otkup tržnog viška preko mljekara

Mljekare u NR Hrvatskoj prometnule su u 1956. god. 58 milijuna litara mlijeka, t. j. 8,6% od svega proizvedenog mlijeka, a otprilike četvrtinu onog dijela tržnog viška koji su proizvođači stavili na tržište. Preostale tri četvrtine prodali su proizvođači izravno potrošačima. (U god. 1957. mljekare su otkupile 84,0 milijuna litara, t. j. za 44% više nego u god. 1956.).

Organizirani otkup mlijeka — koji mljekare obavljaju uglavnom preko zadruga — ima četiri osnovne karakteristike. Prva je ta da se na jedinici površine otkupljuju vrlo male količine mlijeka, druga da se od pojedinih domaćinstava otkupljuju male količine, treća da mljekare otkupljuju mlijeko od malog broja domaćinstava, a četvrta da otkup u toku godine varira unutar širokih granica.

Otkup mlijeka po jedinici površine u Hrvatskoj je vrlo mali, što ima za posljedicu visoke troškove sabiranja i dopreme mlijeka u mljekaru, a dugotrajni transport krije u sebi i znatni riziko kvarenja mlijeka.

Radi orijentacije o visini otkupa navodimo za I. i II. poljoprivredni rajon NRH, gdje je otkupna mreža prilično dobro razvijena i nije sasvim nova.

Iz pregleda na slijedećoj stranici je uočljivo, da je otkup po jedinici površine tokom posljednje tri godine u porastu. No iako je god. 1957. ovaj otkup bio najviši, dosegnuo je po kvadratnom kilometru svega 5,12 (I. rajon) odnosno 7,08 litara (II. rajon) prosječno na dan.

* O proizvodnji i potrošnji mlijeka vidi »Mljekarstvo« br. 5/1958.

God.	I. rajon (Slavonija i Baranja)			II. rajon (Sjev. i zap. Hrvatska)		
	Ukupno otkupljeno mlijeka 000 lit.	Otkupljeno prosječno godišnje na 1 km ² litara	Otkupljeno prosječno dnevno na 1 km ² litara	Ukupno otkupljeno mlijeka 000 lit.	Otkupljeno prosječno godišnje na 1 km ² litara	Otkupljeno prosječno dnevno na 1 km ² litara
1955.	21.428	1.551	4,25	19.838	1.171	3,21
1956.	22.359	1.620	4,44	27.802	1.647	4,51
1957.	25.829	1.870	5,12	43.815	2.586	7,08

Mljekare otkupljuju od pojedinih domaćinstava prosječno vrlo male količine mlijeka.

Jedna anketa, koju je obavilo Stručno Udruženje mljekarskih privrednih organizacija Hrvatske (25. VII. 1955.) pokazala je, da prosječni otkup po domaćinstvu iznosi 4,77 lit., a u pojedinim rajonima kreće se od 4,67 do 6,31 litre na dan.

Poljoprivredna domaćinstva, koja prodaju mlijeko mljekarama su malobrojna.

Po podacima naprijed spomenute ankete na dan 25. VII. 1955. mljekare su otkúpile mlijeko od 30.219 domaćinstava, što predstavlja svega 5% od ukupnog broja poljoprivrednih domaćinstava u NR Hrvatskoj.

Četvrta osnovna karakteristika organiziranog otkupa mlijeka u Hrvatskoj je velika sezonska varijabilnost. U razdoblju od studenoga do travnja mjesečni otkup mlijeka pada na svega 5% od godišnjeg otkupa, da bi u razdoblju od svibnja do listopada porastao na 12%.

Posljedice ovako neravnomjernog otkupa — uslovljenog neravnomjernim tokom proizvodnje — vrlo su različite. Nije moguće ravnomjerno uposliti radnu snagu, instalirani kapaciteti zgrada i strojeva koriste se u rasponu od 30 do 100%, potrebna obrtna sredstva variraju, a ujedno neravnomjerna proizvodnja iziskuje povremeno nagomilavanje robe bilo na tržištu, bilo kod proizvođača. Budući da su potrebe potrošača u toku godine gotovo ravnomjerne, česta je pojava, da zimi — u doba niske proizvodnje — na tržištu nema dovoljno mlijeka i mliječnih proizvoda, što izaziva porast cijena, dok ljeti — zbog visoke proizvodnje — cijene padaju.

b) Neorganizirani promet mlijekom

Proizvođači su god. 1956. stavili izravno na tržište 167 milijuna litara, t. j. gotovo tri puta više nego preko mljekara.

Na osnovu statističkih podataka o potrošnji mlijeka i mliječnih proizvoda proizlazi da su nepoljoprivredni potrošači — konzumirali god. 1956. ukupno 174 milijuna litara svježeg mlijeka i 51 mil. litara mlijeka, prerađenog u mliječne proizvode. Od toga su mljekare isporučile 22 mil. lit. svježeg mlijeka i 36 milijuna litara prerađenog u mliječne proizvode, dok su razliku od 152 mil. lit. svježeg mlijeka i 15 mil. lit. prerađenog u mliječne proizvode prodali proizvođači izravno na tržištu.

Iz prednjeg možemo zaključiti da individualni proizvođači imaju veću važnost u opskrbi nepoljoprivrednog stanovništva mlijekom, a mljekare imaju veću ulogu u opskrbi mliječnim proizvodima.

Razlozi ovakovom stanju su mnogobrojni, a među njima su najvažniji ovi:

— mnogi neproizvođači su u takovom položaju, da ih poljoprivredni proizvođači iz najbliže okoline — najčešće iz perifernog pojasa širokog 1—5 kilometara — mogu redovno opskrbljivati mlijekom;

— poljoprivredni stanovnici iz neposredne okoline raznosom mlijeka po gradu uposljuju tokom čitave godine dio suviška radne snage domaćinstva;

— razlika između otkupne cijene mlijeka u mjestu proizvodnje i maloprodajne cijene mlijeka u gradu, omogućuje ne samo plaćanje na raznosu mlijeka uposlene radne snage domaćinstva, nego se takovom maloprodajom najčešće ostvaruje i višak prihoda, koji rezultira iz onih elemenata strukture cijena, koji ne opterećuju individualnog proizvođača, ali opterećuju trgovinsku mrežu. Ovamo pripadaju troškovi za obradu mlijeka, zatim za kontrolu kvalitete mlijeka, održavanje odgovarajućeg sanitarnog i tehničkog režima na čitavom putu mlijeka od proizvođača do potrošača, zatim neka davanja u vezi platnog fonda i drugo;

— zbog dostave mlijeka u kuću individualni proizvođač je u prednosti pred mljekarskom prodajnom mrežom;

— individualni proizvođači mogu tokom čitave godine kupcu zajamčiti dostavu mlijeka u kuću i obratno — kupac se najčešće obvezuje, da će dulje vremena preuzimati mlijeko »ako bude dobro«, pa takav odnos na dulje vremena obvezuje i kupca i prodavača na redovne isporuke, makar se količina i nešto mijenjala u toku zime;

— u pogledu kvalitete mlijeka individualni proizvođači mogu biti i u prednosti pred mljekarom zato, što je vrijeme dopreme kraće, pa je mlijeko svježije;

— treba napomenuti i taj razlog, što u manjim mjestima nema mljekare ni organizirane mreže za opskrbu potrošača kvalitetnim i u zdravstvenom pogledu besprijekornim mlijekom;

— napokon dolazi još jedan razlog visokog prometa mlijeka preko individualnih proizvođača — a ovaj razlog nije sasvim beznačajan — da potrošači u našoj zemlji ne znaju u dovoljnoj mjeri cijeniti prednosti pastereziranog mlijeka, a katkada ni prednosti mlijeka uopće!

Dodamo li svemu naprijed pomenutom još i to, da individualni proizvođači u pravilu kreditiraju mlijeko potrošaču kroz mjesec dana, tada je lako shvatiti zašto proizvođači plasiraju veći dio tržnog viška mlijeka izravno na tržište.

c) Tržni višak mlijeka izvan prometa

Znatan dio tržnog viška mlijeka, ili ukupno 129 milijuna litara u god. 1956 (odnosno 103 mil. lit. ako razmatramo samo promet kravljeg mlijeka) nije statistički evidentiran u potrošnji stanovništva NRH.

Nije moguće točno utvrditi na što je utrošena ova količina mlijeka, no ona bi mogla biti:

— dijelom utrošena na ishranu svinja i teladi u domaćinstvima proizvođača;

— sadržana, dijelom, u rezervama mliječnih proizvoda kod proizvođača;

— prodana izravno na tržištima u drugim narodnim republikama.

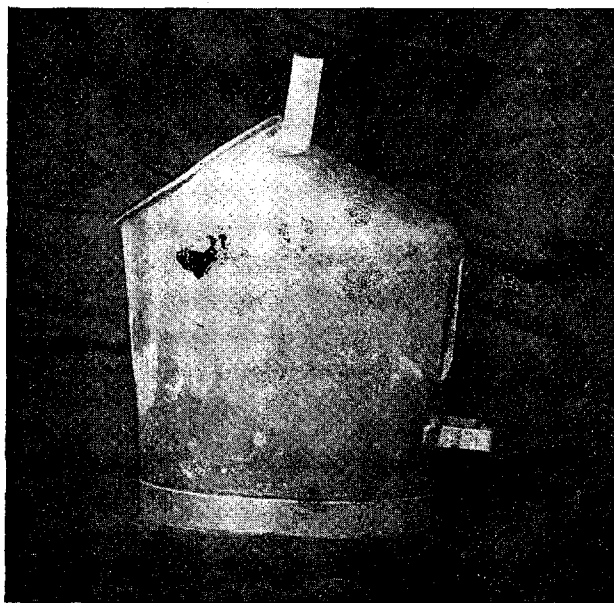
Navedene količine su izdvojene iz našeg nevelikog prehrambenog fonda, pa će daljnja nastojanja — u prvom redu mljekara — trebati usmjeriti na otkup i ovog dijela tržnog viška.

Ing. France Kervina, Ljubljana

Fakulteta za agronomiju, gozdarstvo in veterinarstvo

POSUDE ZA PROIZVOĐAČE MLIJEKA

O teškoćama oko mljekarskog posuda općenito bilo je već govora, pa ćemo danas detaljnije razmotriti posude za proizvođače mlijeka, i to muzlice i kantice za mlijeko. Kako baš tog posuda nije bilo na tržištu, pristupio sam izradi nacрта i dao sugestije, da se to posude počne izradivati (prije dvije godine), a prihvatila se toga Tovarna emajlirane posode u Celju.

Sl. 1. Muzlica sa strane (Orig.)